

Możliwe modele rozwojowe dla Polski i ich konsekwencje społeczne

Dr hab. Ryszard Szarfenberg
Instytut Polityki Społecznej
Uniwersytet Warszawski
rszarf.ips.uw.edu.pl

Główne tezy

1. Rozwój ma wiele cech, a każda z tych cech ma wiele odmian
2. Możliwe są różne modele rozwoju
3. Cele gospodarcze są celami społecznymi
4. Są różne modele kapitalizmu, a ich ocena musi być wielowymiarowa i w miarę obiektywna
5. Rozwój kreatywnej gospodarki generuje wysokie koszty psycho-społeczne
6. Obecna sytuacja sprzyja pogłębianiu polaryzacji i nierówności
7. Dylematy modelowe współczesnych społeczeństw mają charakter aksjologiczny
8. Polska potrzebuje integracyjno-redystrybucyjnego modelu rozwoju prowadzonego w ramach i przez welfare state

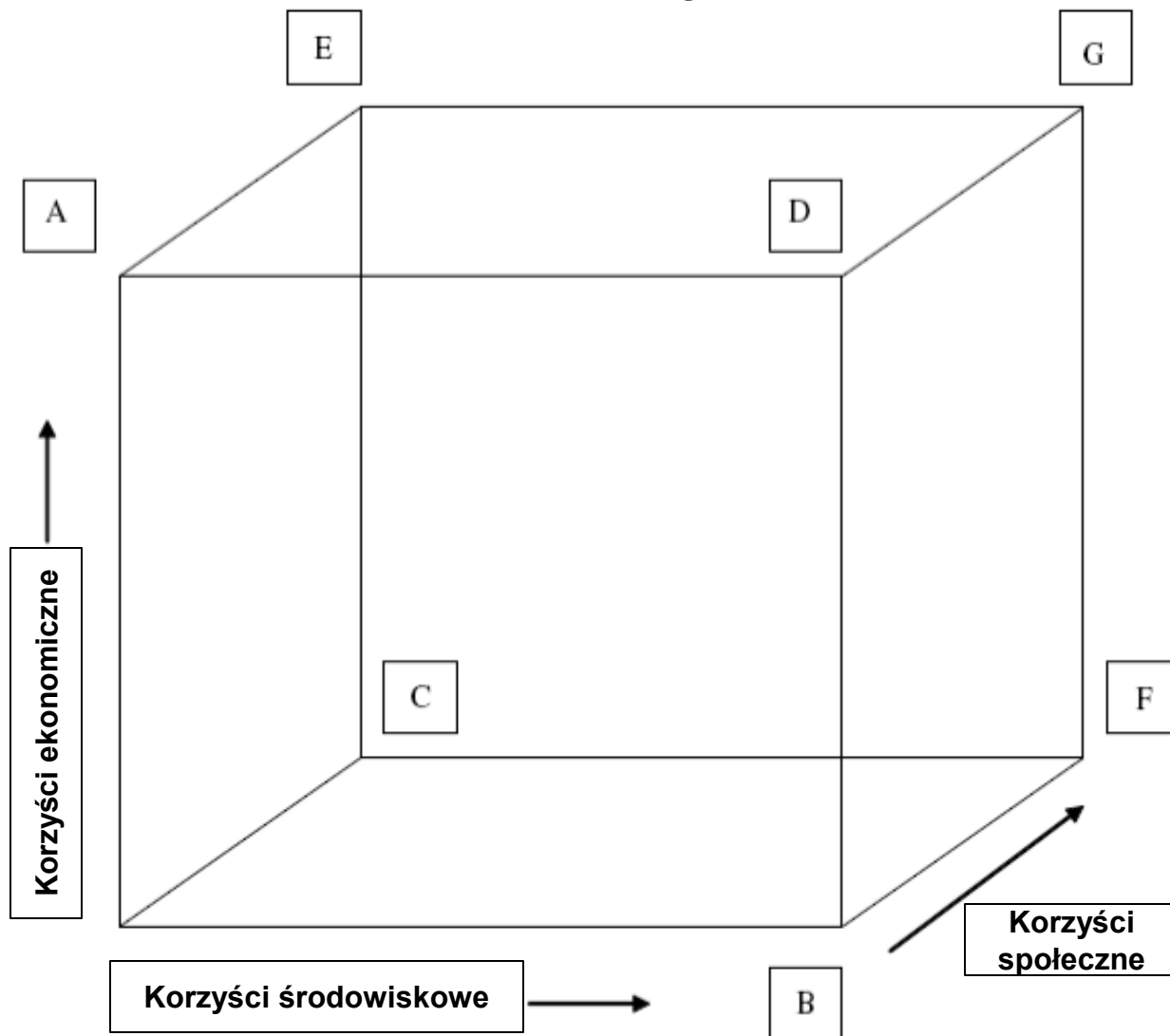
Rozwój – pytania porządkujące

- Czym jest rozwój? **Konceptualizacja**
- Rozwój czego/kogo? Pytanie o **przedmiot** rozwoju
- Rozwój pod jakim względem? Pytanie o rozwój jednej z cech przedmiotu rozwoju, **aspekty** rozwoju
- Rozwój dzięki komu/przez kogo? Pytanie o **podmiot** rozwoju
 - Rozwój w jakim celu? Pytanie o **cele** rozwoju
 - Rozwój jakimi środkami? Pytanie o **instrumenty** rozwoju
- Rozwój dlaczego? Pytanie o przyczyny, uwarunkowania i skutki rozwoju, **teoria wyjaśniająca** rozwój
- Rozwój jaki? Pytanie o **cechy procesu** rozwoju (np. szybki)
- Rozwój jak mierzony? Pytanie o **wskaźniki i mierniki** rozwoju
- Rozwój jak oceniany? Pytanie o **oceny** rozwoju

Przedmiot rozwoju

- O rozwój czego / kogo warto się troszczyć?
 - Rozwój jednostki
 - Rozwój Polski
 - Rozwój ludzkości
 - Rozwój gospodarki
 - Rozwój społeczeństwa obywatelskiego
 - Rozwój demokracji
 - Rozwój mediów
 - Rozwój zabezpieczenia społecznego
 -

Modele rozwoju w trzech wymiarach

A – rozwój gospodarczy

B – ekorozwój

C – rozwój sprawiedliwy

D – rozwój gospodarczy przyjazny dla środowiska

E – sprawiedliwy rozwój gospodarczy

Punkt G – rozwój zrównoważony, czyli uwzględniający wszystkie korzyści

Który model dla kogo i dlaczego? Czy kraj zacofany osadniczo i rolniczo stać na zrównoważony rozwój?

G. Atkinson i in. (red.) *Handbook of Sustainable Development*, 2007, s. 352 (rozszerzona interpretacja)

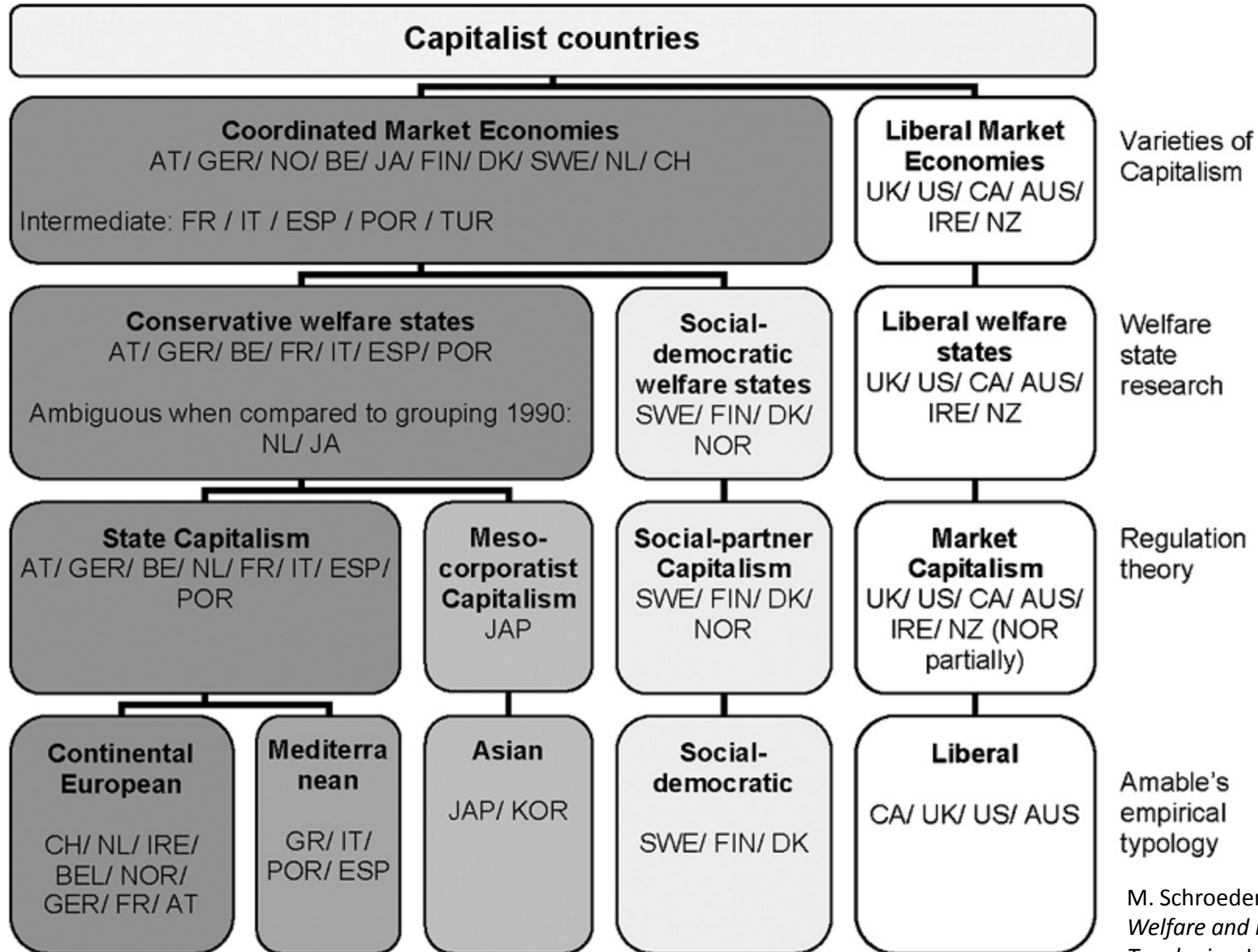
Cele gospodarcze a cele społeczne

1. Gospodarka to interakcje współpracy i konkurencji między ludźmi w sferze produkcji i wymiany dóbr i usług
2. Efektem interakcji gospodarczych są dobra i usługi zaspokajające potrzeby i pragnienia ludzi
3. Opodatkowanie działalności gospodarczej pozwala finansować dobra i usługi publiczne nieredystribucyjne i redystribucyjne
4. Dobrowolne transfery podmiotów gospodarczych wspierają dobra i usługi społeczne (NGO)

Wnioski

- Gospodarka jest częścią społeczeństwa
- Cele gospodarcze są celami społecznymi
- Pomędzy społecznymi celami gospodarczymi a innymi celami społecznymi nie ma wewnętrznej sprzeczności

Modele kapitalizmu

M. Schroeder, *Integrating Welfare and Production Typologies*, Journal of Social Policy, 38, 2009, s. 27.

Kryteria oceny rozwoju

- Bezpieczeństwo ludzi
- Możliwości rozwoju potencjału zdolności i umiejętności oraz jego spożytkowanie
- Równouprawnienie, równość i sprawiedliwość
- Podmiotowość i autonomia
- Możliwość zachowania i rozwijania własnej kultury i tożsamości
- Więzy społeczne, solidarność między ludźmi

Kryteria oceny modeli kapitalizmu

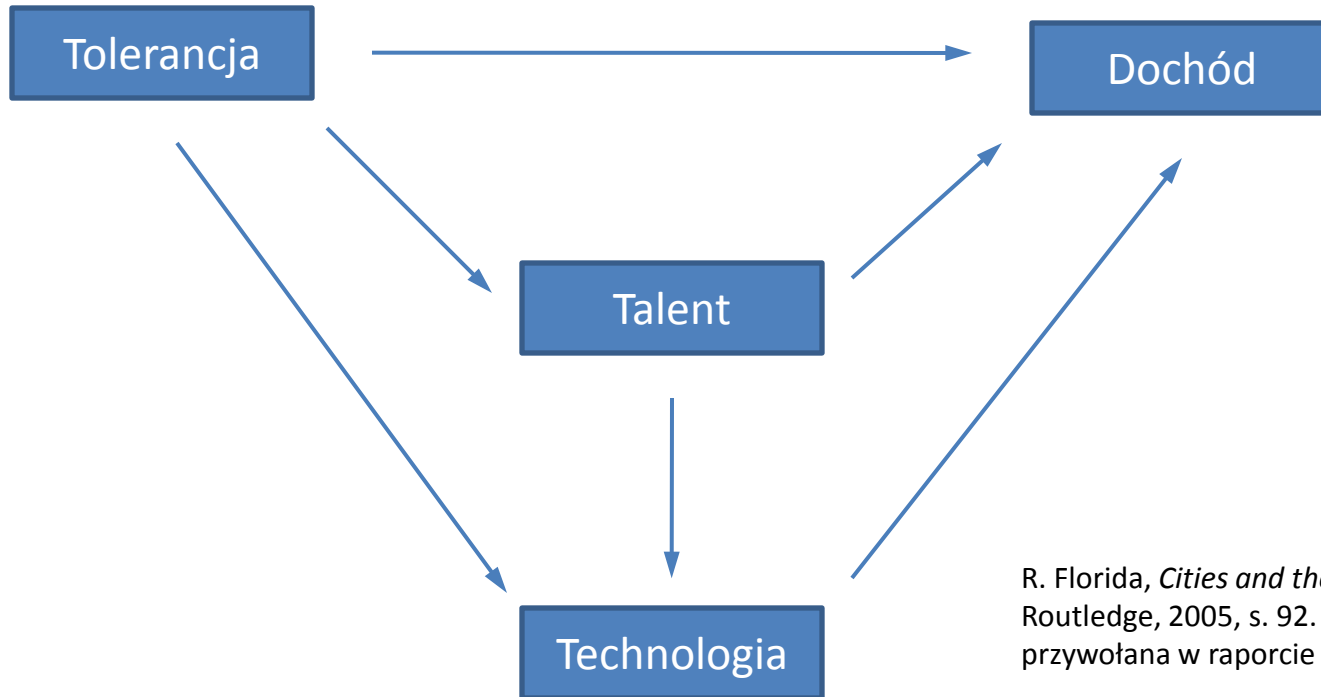
- Wszechstronny dobrobyt
- Sprawiedliwość społeczna
- Integracja społeczna
- Stabilność społeczna
- Autonomia
- Bezpieczeństwo
- Kondycja gospodarki

Osiągnięcia różnych modeli 1985-1995

	USA (model liberalny)	Holandia (model socjaldemokratyczny)	Niemcy (model korporacyjno-konserwatywny)
Wysokie i rosące dochody	1	3	3
Niski poziom ubóstwa przed ingerencją państwa	2	2	1
Niski poziom ubóstwa po ingerencji państwa	1	4	3
Wysoki poziom zatrudnienia	3	1	2
Pełne zatrudnienie	3	2	2
Dochód z pracy pozwalający uniknąć ubóstwa	2	2	3
Prywatne transfery pozwalające uniknąć ubóstwa	1	1	1
Świadczenia adresowane tylko do ubogich	3	1	1
Świadczenia trafiające do wszystkich ubogich	2	4	3
Świadczenia pozwalające uniknąć ubóstwa	1	4	3
Znaczna równość dochodów przed ingerencją państwa	1	2	1
Znaczna równość dochodów po ingerencji państwa	2	4	3
Stabilność dochodu przed interwencją państwa	1	2	1
Stabilność dochodu po interwencji państwa	2	2	3
Równość dochodów z pracy	1	3	2
Równość dostępu do edukacji	1	3	3
Stabilność zatrudnienia głów rodzin	3	3	2
Stabilność gospodarstw domowych	1	3	2
Rola transferów stabilizująca sytuację rodzin	2	2	3
<i>Suma punktów:</i>	33	48	42

R. E. Goodin i in. *Real Worlds of Welfare Capitalism*, s. 242, 243, 244, 245, 249, 250, 255, 256, 257 (dodatkowa interpretacja, niektóre z porównań pominąłem, ale nie zmienia to łącznego wyniku).

Model rozwoju gospodarczego miast-regionów

R. Florida, *Cities and the Creative Class*,
Routledge, 2005, s. 92. Koncepcja
przywołana w raporcie Polska 2030

Klasa kreatywna i jej znaczenie dla rozwoju w USA i w Europie oraz to, co decyduje o jej rozlokowaniu w przestrzeni – miasta-regiony konkurujące o przyciągnięcie klasy kreatywnej, jakie ma to konsekwencje dla spójności wewnątrz i międzyregionalnej?

Koszty rozwoju kreatywnej gospodarki

- **Housing affordability:** As the creative economy takes root in places like Boston and New York, it generates tremendous pressure on housing prices, both forcing artists and other creative people out of their communities and further exacerbating social and economic inequality between the haves and the have-nots of the creative economy.
- **Uneven regional development:** The creative economy generates overlapping economic and demographic trends that have combined to worsen regionally uneven development as pronounced as anything we've seen since the Civil War.
- **Sprawl and ecological decay:** The success of the creative economy produces development pressure that threatens the environment and stable ecosystems. This, in turn, undermines many of the natural features and amenities that made these places attractive in the first place.
- **Mounting stress and anxiety:** With the elimination of larger institutional and social support structures, the creative economy downloads stress and anxiety directly onto individuals. My preliminary findings with the psychiatric researchers Kenneth Thompson and Roberto Figueroa show that stress and anxiety is markedly higher—across all income and class groups—in regions with high Creativity Index scores.
- **Political polarization:** The creative economy is giving rise to pronounced political and social polarization—a demographic sorting process that separates people by economic position, cultural outlook, and political orientation. This *big sort* is further aggravated by the perception among many that key elements of the creative class are arrogant, hedonistic, and self-indulgent. The fissure runs deep through the very structure of American society, and makes it exceedingly difficult to generate coherent and forward-looking responses to the problems and challenges posed by the *global* creative economy.

Szybki wzrost cen mieszkań zaostrzający nierówności społeczne i ekonomiczne

Nierównomierny rozwój regionalny

Presja na środowisko i pogorszenie jego stanu

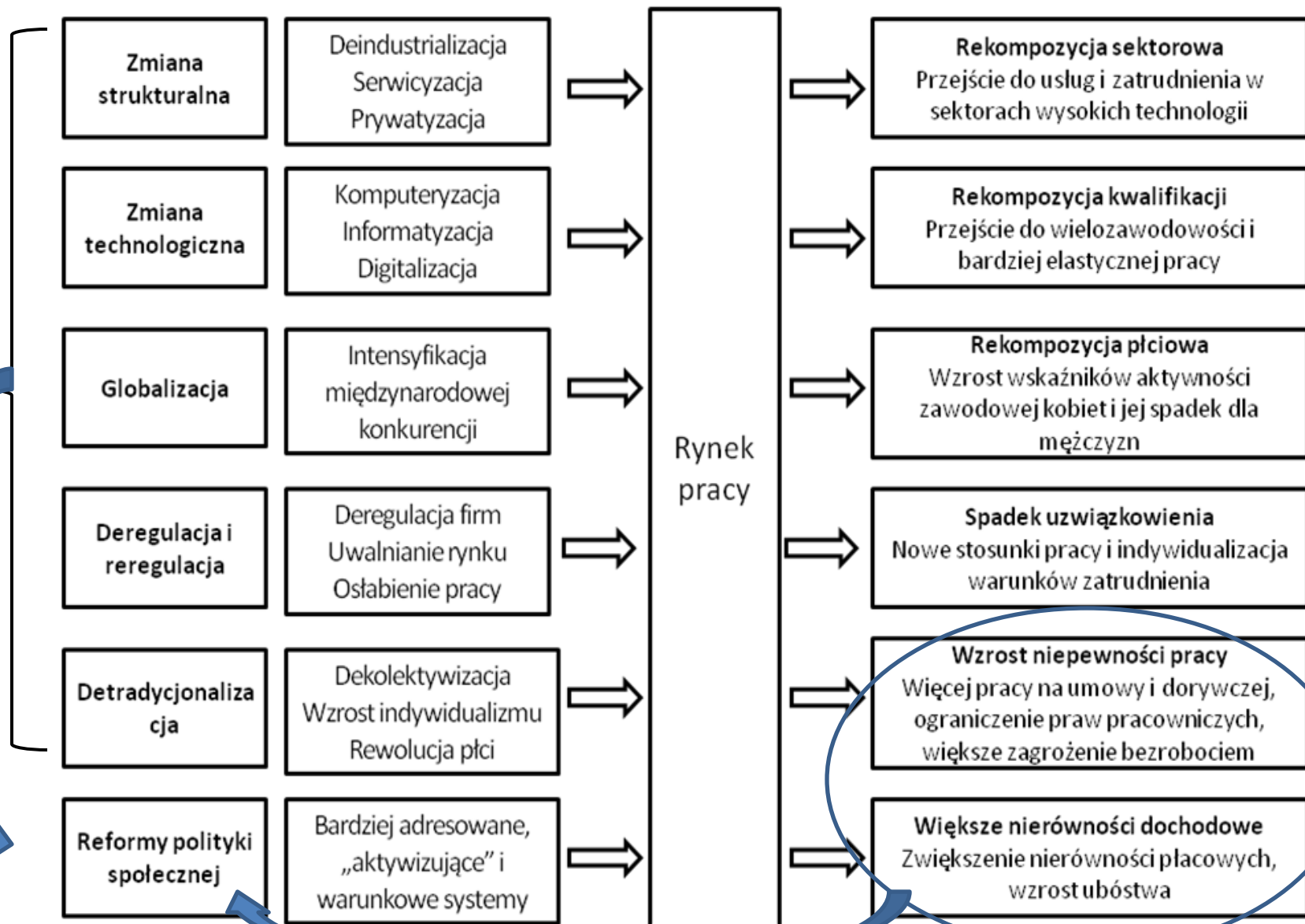
Wzrost natężenia stresów i lęków

Polityczna, społeczna i ekonomiczna polaryzacja

R. Florida, *Cities and the Creative Class*,
Routledge, 2005, s. 172

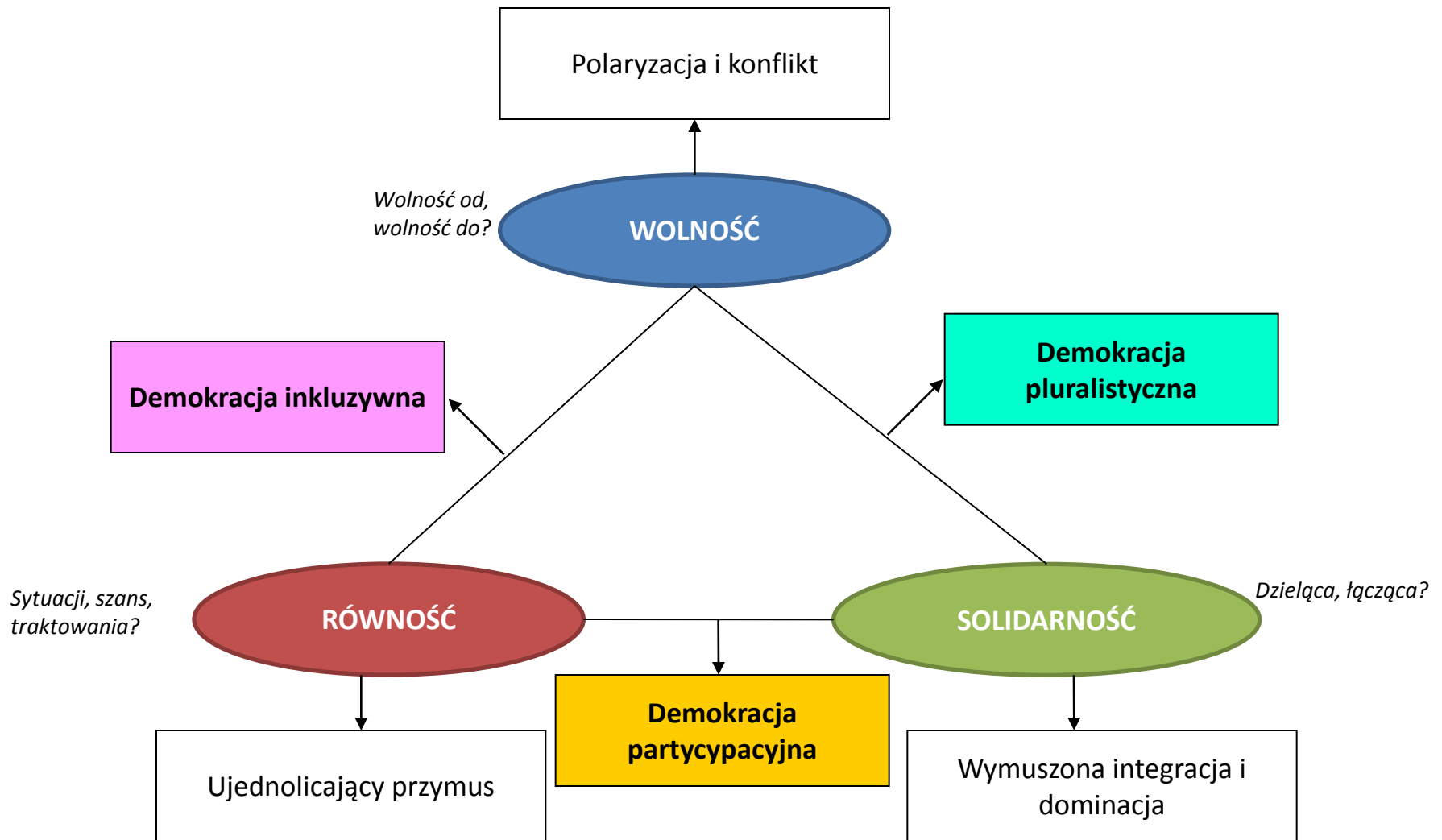
Chcemy mieć kreatywną gospodarkę, ważne jednak, jak sobie poradzić z problemami, które towarzyszą jej powstawaniu, a może to nieunikniony koszt skoku modernizacyjnego?

Współczesna sytuacja

Jakim społeczeństwem demokratycznym chcemy być?

Podstawowe dylematy rozwoju?

Jaki model rozwoju dla Polski?

Art. 2.

Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej.

Art. 10.

1. Długookresowa strategia rozwoju kraju zawiera w szczególności:

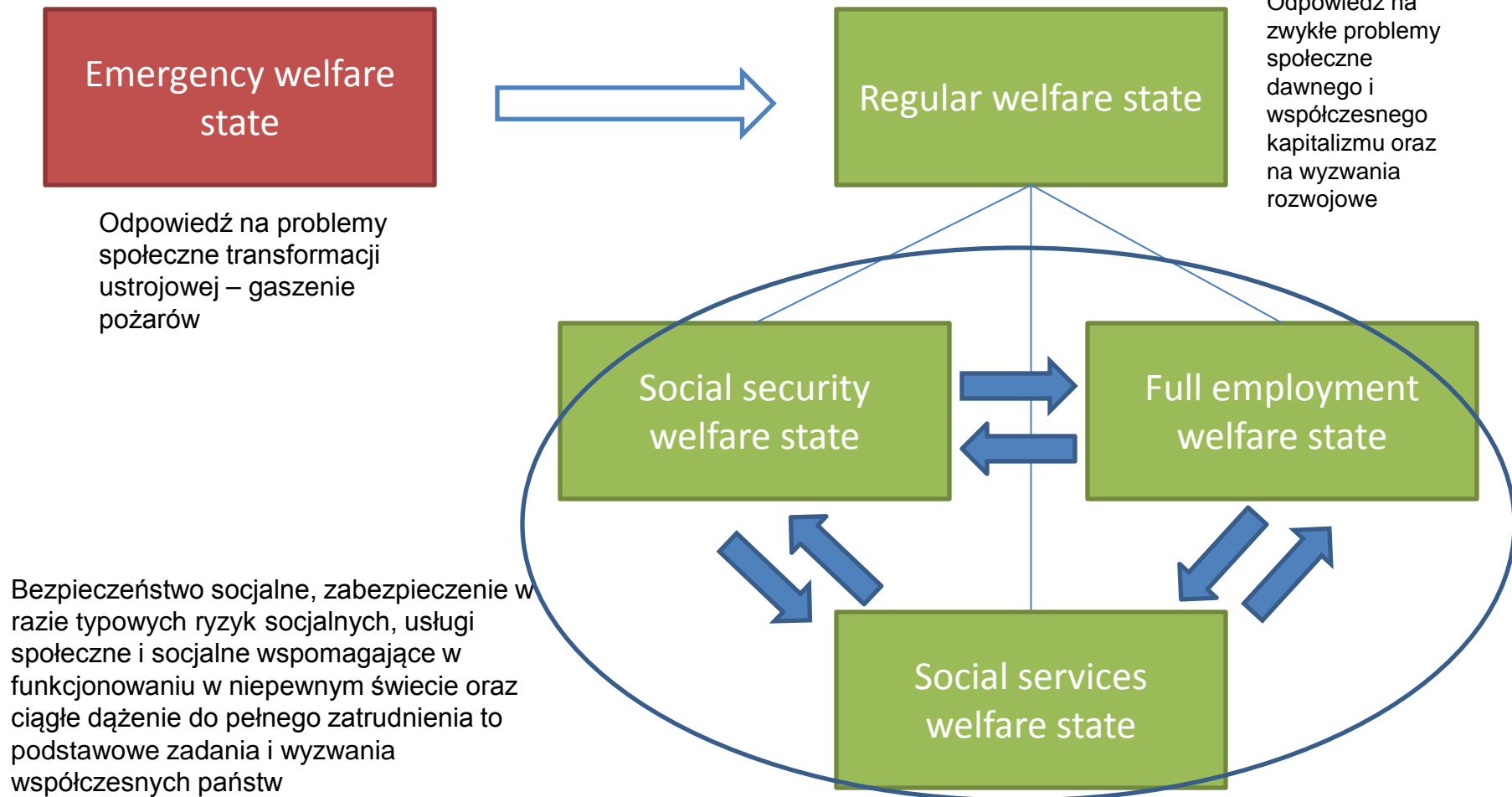
- 1) główne trendy i wyzwania, wynikające zarówno z rozwoju wewnętrznego kraju, jak i zmian w jego otoczeniu zewnętrznym;
- 2) kompleksową społeczno-gospodarczą koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej z uwzględnieniem wymiaru społecznego, gospodarczego, środowiskowego, terytorialnego i instytucjonalnego;
- 3) scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego, uwzględniające cele i zasady zrównoważonego rozwoju;
- 4) uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne przestrzennego rozwoju kraju;
- 5) cele, kierunki i priorytety przestrzennego rozwoju i zagospodarowania kraju oraz sposoby ich realizacji.

Ustawa o zasadach prowadzenia rozwoju

Rozwój powinien być trwały, zrównoważony, wielowymiarowo spójny i dobry dla gospodarki i zatrudnienia – odpowiedź na to wyzwanie: Polska 2030, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (tworzy się)

Jaki model rozwoju dla Polski? Od *emergency welfare state* do *regular welfare state*

...każda wspólnota polityczna jest w zasadzie 'welfare state' Michael Walzer

Jaki model rozwoju dla Polski?

- Alternatywa dla modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego - **model integracyjno-redystrybucyjny (MIR)**
- Główna zasada MIR: **wszyscy ludzie niezależnie od tego, czy żyją w metropolii czy na wsi, w dobrej czy złej dzielnicy, czy są kreatywni czy też nie, mają takie samo prawo do rozwoju**
- Jak szanować, chronić i realizować to prawo w świecie, w którym liczy się w skali mikro, mezo i makro przede wszystkim konkurencyjność, innowacyjność i talenty? Czy rzeczywiście liczy się tylko to?